

POSTANOWIENIE

Dnia 3 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania Z. N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Częstochowie
o emeryturę pomostową,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 3 czerwca 2025 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 26 czerwca 2024 r., sygn. akt III AUa 423/24,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego 240 (dwieście czterdzieści) złotych, wraz z odsetkami, o których mowa w art. 98 § 1¹ kodeksu postępowania cywilnego tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 26 czerwca 2024 r., na skutek apelacji organu rentowego, zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 2 lutego 2024 r. w punktach 1, 2 i oddalił odwołanie Z. N. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Częstochowie z 25 maja 2023 r. odmawiającej przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury pomostowej, albowiem po 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał on pracy w szczególnych

warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, a na dzień 1 stycznia 2009 r. nie udowodnił co najmniej 15 lat okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, a także nie udowodnił okresu pracy górniczej, o której mowa w art. 50c ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wynoszącego co najmniej 15 lat.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej wnioskodawca, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, podniósł zarzuty naruszenia materialnego, a mianowicie: art. 4 oraz art. 49 w zw. z art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych i w zw. z pkt 2 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych przez uznanie, że ubezpieczony po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach określonych w załączniku nr 1 pod poz. 2 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych i nie spełnia wszystkich przesłanek do przyznania mu prawa do emerytury pomostowej, a w konsekwencji przez odmowę przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej od 1 kwietnia 2023 r.

Wobec przedstawionego zarzutu skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty, to jest przez utrzymanie w mocy poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Ponadto wniósł o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przewidzianych, z uwzględnieniem odsetek ustawowych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł, że w zakresie obejmującym naruszenie przepisów prawa materialnego zasadne staje się odwołanie do art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. jako podstawy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Według skarżącego Sąd Apelacyjny w Katowicach dopuścił się naruszenia przepisów prawa materialnego w stopniu rażącym przez uznanie, iż pracy wykonywanej przez Z. N. po dniu 31 grudnia 2008 r., a polegającej na obsłudze urządzenia krusząco-sortującego i dokonywaniu czynności związanych z pracami udostępniającymi lub eksploatacyjnymi związanymi z urabianiem minerałów skalnych, podobnie jak pracy związanej z obsługą ładowarki czy samochodu technologicznego nie można uznać za pracę w szczególnych warunkach określonych w załączniku nr 1 pod poz. 2 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, a w konsekwencji uznanie, że ubezpieczony nie spełnia wszystkich przesłanek do przyznania mu prawa do emerytury

pomostowej, podczas gdy wykonywana przez ubezpieczonego praca po dniu 31 grudnia 2008 r. była pracą wykonywaną w szczególnych warunkach określonych w załączniku nr 1 pod poz. 2 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, albowiem ubezpieczony, obsługując urządzenia krusząco-sortujące, dokonywał czynności związanych z pracami udostępniającymi lub eksploatacyjnymi związanymi z urabianiem minerałów skalnych, a prace związane z obsługą ładowarki czy samochodu technologicznego winny zostać uznane za związane z urabianiem minerałów skalnych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, który służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, że w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego w związku z tym, że nakierowana jest ona na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa, prawidłowej wykładni oraz w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie natomiast jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Niezbędnej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art.

398⁹ § 1 k.p.c.). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, nawiązując do tych przesłanek (art. 398⁴ § 2 k.p.c.), gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o których mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Dla spełnienia wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienia Sądu Najwyższego z: 17 czerwca 2021 r., IV CSK 1/21, LEX nr 3317021; 12 marca 2025 r., I CSK 2368/24, LEX nr 3854792). Ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu i jej odrębne oraz kwalifikowane przesłanki, wskazanie i uzasadnienie okoliczności decydujących o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie może polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. W prawidłowo sporządzonej skardze kasacyjnej oba powyższe elementy muszą pojawić się oddzielnie i autonomicznie. Sąd Najwyższy nie jest bowiem trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę kasacyjną, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia, wnoszonym i rozpoznawanym nie tylko w interesie skarżącego, ale przede wszystkim w interesie publicznym.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powołując się na występowanie w sprawie przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Odnosząc się do powołanej przez skarżącego oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, wskazać trzeba, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że uzasadnienie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jako przesłanki jej przyjęcia do rozpoznania wymaga powołania się na kwalifikowaną postać naruszenia zaskarżonym orzeczeniem przepisów prawa materialnego lub procesowego oraz przeprowadzenia wywodu zmierzającego do jego wykazania. Oczywistość naruszenia ma miejsce wówczas, gdy jest ono widoczne *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (postanowienia Sądu Najwyższego z: 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75; 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774; 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; 17 kwietnia 2024 r., I CSK 890/23, Legalis nr 3070390; 1 kwietnia 2025 r., III USK 285/24, LEX nr 3853576), bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia, ponieważ wykładnia i stosowanie nie budzi żadnych

wątpliwości (postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 marca 2002 r. I PKN 34/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100; 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49; 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; 10 listopada 2022 r., I CSK 4192/22, Legalis nr 2916618; 23 kwietnia 2025 r., I CSK 505/24, LEX nr 3858825). Taka sytuacja w przedmiotowej sprawie nie występuje. Przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie jest ocena spełnienia przez ubezpieczonego warunków uprawniających do emerytury pomostowej, uregulowanych w przepisach ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych. Sporna w niniejszej sprawie pozostawała kwestia czy ubezpieczony, wykonując prace na stanowisku operatora urządzeń krusząco-sortujących, operatora ładowarki, operatora koparki, kierowcy samochodu technologicznego, po 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Apelacyjny ustalił, że ubezpieczony był zatrudniony w T. S.A. od 27 marca 2000 r. w pełnym wymiarze czasu pracy. Jak wynika z ustaleń stanu faktycznego, którym Sąd Najwyższy jest związany, zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., skarżący wykonywał pracę w Kopalni S., gdzie zajmował stanowiska: operatora-maszynisty urządzeń krusząco-sortujących, operatora ładowarki, operatora koparki, kierowcy samochodu technologicznego. Sąd ustalił również, że Kopalnia S. zajmuje się wydobywaniem kamienia, składa się z sześciu pokładów, każdy po 8 metrów wysokości. Wydobywanie kamienia polega na dokonywaniu odwiertów przy użyciu wiertnicy obsługiwanej przez osobę posiadającą odpowiednie uprawnienia - wiertacza. W otworach umieszcza się materiały wybuchowe i dokonuje strzelania, następnie skruszony materiał podgarnia się ładowarką i ładuje na samochód. Następnie urobek jest transportowany samochodem technologicznym „Bielas”. Kamień wywożony jest na poziom zero do zakładu przerobczego. W zakładzie znajdują się kruszarki, sita, przesiewacze i taśmociągi transportujące kamień. Zgodnie ze świadectwem z dnia 23 października 2000 r. ubezpieczony posiadał kwalifikacje do zatrudnienia w charakterze osoby niższego dozoru ruchu w specjalności mechanicznej w odkrywkowych zakładach górniczych.

W opinii ubezpieczonego wykonywane przez niego prace stanowiły prace w warunkach szczególnych wymienione w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych pod pozycją 2, to jest: prace udostępniające lub eksploatacyjne związane z urabianiem minerałów skalnych. Nabycie prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych związane jest ze spełnieniem koniecznego wymogu w postaci wykonywania po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy (art. 4 pkt 6 ustawy). Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o

emeryturach pomostowych pracami w szczególnych warunkach są prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku, wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy.

Nad problematyką kwalifikacji do prac w szczególnych warunkach wymienionych w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, pod poz. 2 - prac udostępniających lub eksploatacyjnych związanych z urabianiem minerałów skalnych pochylił się Sąd Najwyższy w wyroku z 9 marca 2022 r. (I USKP 79/21, LEX nr 34085050). W jego uzasadnieniu Sąd zaakcentował, że pracami w szczególnych warunkach wymienionymi pod tą pozycją są dwa ich rodzaje, czyli udostępniające lub eksploatacyjne związane z urabianiem minerałów skalnych (poz. 2 załącznika nr 1). Po pierwsze, są to prace udostępniające związane z urabianiem minerałów skalnych. Po drugie, są to prace eksploatacyjne związane z urabianiem takich minerałów. Kluczowe dla zaliczenia pracy wykonywanej przed 1 stycznia 2009 r. jako pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych jest wykonywanie czynności, które można kwalifikować jako udostępnianie złóż lub eksploatacje złóż minerałów skalnych (i tylko skalnych), które to czynności dodatkowo muszą być związane z ich urabianiem. Pracą, o której mowa pod tą pozycją, nie jest praca polegająca na samym udostępnianiu złoża, a zatem wykonywaniu wszelkich czynności przygotowawczych, które następnie pozwolą na eksploatację minerałów skalnych. Udostępnienie musi być bowiem związane z urabianiem minerałów przez pracownika wykonującego takie prace (wyroki Sądu Najwyższego z: 10 kwietnia 2018 r., I UK 70/17, LEX nr 2488719; 18 listopada 2020 r., III UK 210/19, OSNP 2021, nr 7, poz. 80). Z procesem eksploatacji minerałów skalnych związane zostało ich urabianie - jako warunek konieczny uznania ich za prace w warunkach szczególnych. Kluczowe znaczenie ma zatem odkodowanie znaczenia pojęcia „urabianie”. Sąd Najwyższy wskazał, że „urabianie” to czynność odrywania (odspajania) skał od calizny, które może być wykonywane różnymi środkami, jak narzędzia ręczne i mechaniczne, maszyny, woda, ogień, materiały wybuchowe itp., a „urabianie skał” to odspajanie (odrywanie, oddzielanie) od calizny części skały za pomocą narzędzi, maszyn lub innych środków ręczne - narzędziami ręcznymi, mechaniczne - narzędziami lub maszynami

mechanicznymi, hydrauliczne - energią strumienia wody wyrzucanego pod ciśnieniem przez odpowiednie urządzenie lub przez zasysanie urobku spod wody pompą gruntową, termiczne - płomieniem palników termicznych, strzelaniem - energią gazów powstałych w wyniku wybuchu materiału wybuchowego umieszczonego w wyrobisku strzałowym. Z kolei calizna to skała nienaruszona robotami górniczymi, znajdująca się w swoim pierwotnym miejscu i ułożeniu przestrzennym. Nadto Sąd Najwyższy podał, że obróbka wydobytych już surowców skalnych, w hali zakładu, przy użyciu urządzeń, których celem było oddzielenie kamieni drobnych od grubszych, a następnie rozdrobnienie tego wydobytego kamienia, nie mieści się w pojęciu „prace udostępniające lub eksploatacyjne związane z urabianiem minerałów skalnych”, o których mowa pod pozycją 2 załącznika nr 1 do ustawy z 2008 r. o emeryturach pomostowych.

Dokonując oceny pracy wykonywanej przez ubezpieczonego do pracy w szczególnych warunkach, Sąd Apelacyjny uznał, że ubezpieczony, obsługując urządzenia krusząco-sortujące, pracę tę wykonywał na powierzchni w kopalni odkrywkowej. Praca ta polegała na kruszeniu i sortowaniu wcześniej wydobytego materiału skalnego, nie mogła więc zostać uznana za pracę w warunkach szczególnych, gdyż nie była pracą związaną z urabianiem, czyli odrywaniem skał od calizny. Z tych względów również prace związane z obsługą ładowarki czy samochodu technologicznego nie stanowią prac związanych z urabianiem minerałów skalnych. Ubezpieczony jako kierowca samochodu technologicznego, podjeżdżał samochodem pod koparkę, inny pracownik umieszczał urobek w aucie, a ubezpieczony następnie zawoził urobek pod kruszarkę i wysypywał go. Z kolei jako operator ładowarki podgarniał urobek i umieszczał go na samochodzie. Charakter wykonywanych przez ubezpieczonego czynności jednoznacznie wskazuje, że nie mieszczą się one pod wskazaną powyżej pozycją i w konsekwencji prowadzi do wniosku, że ubezpieczony nie wykonuje pracy w szczególnych warunkach i nie spełnia wszystkich przesłanek do przyznania mu prawa do emerytury pomostowej. Mając na względzie zajmowane przez ubezpieczonego stanowiska i związane z nimi obowiązki oraz jednolitą wykładnię spornej kwestii w judykaturze, Sąd Apelacyjny stwierdził, że ubezpieczony nie wykonywał prac w szczególnych warunkach określonych w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych pod pozycją 2.

Zdaniem Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny dokonał prawidłowej wykładni prac wykonywanych przez Z. N. po dniu 31 grudnia 2008 r., uznając, że ubezpieczony, obsługując urządzenia krusząco-sortujące, wykonywał pracę, która polegała na kruszeniu i sortowaniu wcześniej wydobytego materiału skalnego, nie mogła więc zostać uznana za pracę w warunkach szczególnych, gdyż nie była pracą związaną z urabianiem, również

prace związane z obsługą ładowarki czy samochodu technologicznego nie stanowią prac związanych z urabianiem minerałów skalnych, nie można zatem uznać pracy ubezpieczonego w Kopalni S. za pracę w szczególnych warunkach określonych w załączniku nr 1 pod poz. 2 do ustawy o emeryturach pomostowych. Należy nadmienić, że znaczenie tu mają tylko takie wymienione, z których bezpośrednią obsługą ustawodawca łączy stałe występowanie szczególnie uciążliwych czynników ryzyka określonych w art. 3 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych oraz na marginesie jedynie przypomnieć (uchwała Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2008 r., I UZP 6/08, OSNP 2009, nr 9-10, poz. 120, s. 400), że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej, a w związku z tym nie powinno się stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych. Nie można ich poddawać zarówno wykładni rozszerzającej, jak i zwężającej, modyfikującej wyczerpująco i kazuistycznie określone przez ustawodawcę uprawnienia do świadczeń.

Skarżący nie wykazał, że w niniejszej sprawie zachodzi potrzeba rozpoznania skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy. W konsekwencji tego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ i art. 98 § 1 i 1¹ k.p.c., a także § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935 ze zm.), Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.

(J.K.)

[a.ł]

